

Finta László A szociális konzultáció

Az új alaptörvény előmunkálataival párhuzamosan megszervezett nemzeti konzultáció – a kormány szándéka szerint – az alkotmányozás mögött vélelmezett nemzeti egység demonstrálására volt hivatott. Az irányított kérdések vizsgálata¹ révén közelebb kerülhettünk a kormány és a miniszterelnök alkotmányosságról vallott felfogásához. Noha a szociális konzultáció eredménye még nem született meg, annyit bizonyosan állíthatunk, hogy *a kampány is szervesen beleilleszkedik a kormány grandiózus intézmény-, társadalom- és mentalitás-átalakító törekvéseinek a sorába.*

Azt a látszatot keltheti ugyanis, hogy a „kétharmad” mögött az immáron mérhető népszerűségvesztés ellenére is töretlen a többség; a változtatások szándékait pedig



a kormányzati intézkedések kizárólagos kedvezményezettjei, vagyis „az emberek” írják elő, s a kormányzatra csupán a végrehajtás felelősségteljes, ám jótékony szerepe hárul. Ezt sugallja a kérdőív mottója („Az emberek mellett állunk”), a nemzeti színekkel ábrázolt konzultációs logó; a generációk

közötti munkamegosztáson nyugvó harmonikus együttműködést illusztráló rajz családi idillje, de még Orbán Viktor miniszterelnök hivatalos portréja is.

¹ Finta László: [A nemzeti konzultáció](#)

Óriási siker?

A kormányfő szóvivője, Szijjártó Péter szerint a visszaküldött egymillió-hatvenötezer kérdőív – az időközben felmerült adatvédelmi aggályok és ellenzéki tiltakozások ellenére is – „óriási siker”. Ha abból indulunk ki, hogy az alkotmányozás során mindössze kilencszázhuszezer kitöltött kérdőívet küldtek vissza a választópolgárok, valóban nem lenne túlzás némi sikerről, és a korábbihoz képest fokozottabb választói érdeklődésről beszélni. Ez nem csoda: míg „az embereket” az alkotmányosság és a szabadságjogok érvényesítésének kérdései a mindennapokban kevésbé foglalkoztatják, addig a családi költségvetést és a nyugdíjrendszert érintő intézkedések annál inkább. *A magyar politikai kultúra jellegzetességeinek ismeretében viszont a legkevésbé sem meglepő, ám inkább lehangoló, semmint hosszú távú sikerrel kecsegtető a jóléti-materiális jellegű elvárások teljesülése, illetőleg a teljesülés nem kielégítő mivolta, vagy elmaradása, és az alkotmányos demokrácia legitimitása közötti szoros kapcsolat.*

Kizárólagos értékek: munka, otthon, család

A szociális konzultáció kérdőívének megfogalmazása hűen követi a korábbi nemzeti konzultációban használt nyelvi-politikai formákat. A kérdéseket és a válaszlehetőségek többségét áthatja a munka-otthon-család értéktriásza. A válaszokat jobbra e hármas jelszó rendezi hierarchikus rendbe, amelyben az ezzel az értékrenddel ellentétes válasz az utolsó előtti helyre szorul, megelőzve a „Nem tudom megítélni a kérdést” opcióját. A kérdésekben megfogalmazott alternatívák ezúttal sem köthetők nevesített pártokhoz, mindössze semlegesnek tűnő fordulatok („vannak, akik szerint” vs. „mások szerint”) jelzik az eltérő álláspontokat.

Míg az alkotmányozásnak szentelt nemzeti konzultáció kérdéseit úgy fogalmazták meg, hogy a válaszok a nemzeti egységet demonstrálják, addig a szociális konzultáció látszatra valódi alternatívákat fogalmaz meg. Teszi ezt annak ellenére, hogy a kormány a Széll Kálmán Tervben már hitet tett a szociális ellátórendszer és az oktatási rendszer átalakítása mellett, adó- és jövedelempolitikájával pedig úgy támogatja a (felső)-középosztályt, hogy jelentős jövedelmeket csoportosít át e réteghez a kevésbé tehetősektől annak reményében, hogy a prosperáló társadalmi csoportok beruházásai révén nekilendül a gazdaság teljesítménye.²

A feltett kérdésekből a kormányzati társadalom- és jövedelempolitika kedvezményezettjei, valamint az e kedvezményekről elesők jól azonosíthatóak. Különösen szembetűnő ez az eljárás a gyermeket nevelők kiemelt nyugdíjára, a szociális segély alapvető szükségleti cikkekben történő folyósítására, a devizaalapú lakáshitellel rendelkezők megsegítésére, a „gyógyszergyári lobb” befolyásának korlátozására, és az oktatási rendszer átalakítására irányuló kérdések esetében.

A kérdések ilyen típusú megfogalmazása – amelyik szélsőséges esetben akár *a politikai barát és ellenség szembenállását is leképezheti* – súlyos veszélyeket rejtenek magukban. Egyfelől tovább mélyíthetik a tehetősek és a szegények közötti szakadékot, végleg aláásva a *társadalmi szolidaritást*. A válaszok egy része arra hagyatkozik, hogy az emberek az egyéni érdekeiket a közösségi, szociális érdekek elé helyezik (a szegényeknek ne folyósítsanak pénzbeli segítyt; az önmagukat és családjukat kedvezményes hitelekkel eladósítókat ne segítse a kormány; a gyógyszergyárok „ne vegyenek ki milliárdokat az emberek zsebéből”; a fiatalok pedig közpénzen inkább a „gazdasági igényekhez igazodó” képzésben részesüljenek).

² Novák Zoltán: [Mindent egy lapra](#)

Másfelől, a felkínált válaszok felszínre hozhatják a szociális érzéketlenséget, és – amennyiben ilyen eredmények születnek – *hivatkozási alapul* szolgálhatnak további kormányzati intézkedésekhez, amelyek a jelenlegi tervek alapján kilátásba helyezettnél is súlyosabban érinthetik a társadalom sikertelen és prosperálni képtelen rétegeit.

A (párt)politikai kockázatok rendkívül súlyosak. Ha ez a forgatókönyv valósul meg, felmorzsolódhat az a szövetség, amelyik a miniszterelnök szerint a tehetős középrétegek és a kevésbé tehetősök között kötött, és – ugyancsak a kormányfő szerint – a 2010-es választáson alkotmányozó többségbe juttatta a mérsékelt jobboldal pártjait. Az alsóbb rétegek elfordulhatnak a Fidesz–KDNP pártszövetségtől, az ország leszakadó régióiban pedig megerősödhet a társadalmi dezintegrációban érdekelt szélsőjobboldal, amelyik az állam legitím erőszak-monopóliumát veszélyezteti.

A cselekvés kizárólagos letéteményese: az állam

A tetemes államadósság belátható időn belüli csökkentése mindenkor méltányolható kormányzati törekvés. A klasszikus értelmezés szerint egy jobboldali kormánnyal szemben a legcsekélyebb elvárás az elszabadult kiadások lefaragása, a költségvetési-államháztartási egyensúly helyreállítása, végül a helyreállt egyensúly és a visszaszerzett hazai és nemzetközi befektetői bizalom megőrzése. Ez a törekvés akkor járhat sikerrel, ha a válság miatt megingott társadalmi integrációt is helyreállítja, mi több, tovább erősíti. A brit konzervatív miniszterelnök, David Cameron e társadalmi igényt karolta fel, amikor szinte „felfedezte”, hogy igenis létezik a „társadalom” (konzervatív elődje, Margaret Thatcher kételyeit fejezte ki e tekintetben), s meghirdette a *Big Society* („Nagy Társadalom”) programját.

Ez a program összességében annyit jelent, hogy a kormány bevonja a döntéshozatalba a helyi közösségeket, és ily módon megosztja velük a felelősséget is, hiszen a helyi közösségeket érintő ügyekben leginkább a közvetlenül érintettek hozhatják meg a számukra legkedvezőbb döntéseket.

A jobboldali magyar kormány sajnos más úton jár. A szociális konzultáció kérdéseit úgy fogalmazták meg, hogy *a cselekvés kizárólagos alanya és letéteményese az állam*, amelyik eloszt, újraoszt, és leginkább kirovó-büntető szabályozó mechanizmusokat hoz létre. Kiemelt nyugdíjjal honorálja azokat, akik több gyermeket neveltek, szociális segélyt elsősorban alapvető szükségleti cikkekben juttat a rászorulóknak, a szorult helyzetbe jutott lakáshitelesek sem feltétlenül segíti, és az oktatásban közpénzen csak „piacképes” képzéseket támogat, mintha képes lenne évtizedekre előre látni a gazdasági igényeket. Ez a szemlélet a legkevésbé sem számol azzal, hogy a gazdasági igények változnak, de arra sincs tekintettel, hogy *a politikai közösség (minden egyes társadalom) tagjai pluralitásán nyugszik*. Az önmagukért és másokért felelősséget vállaló *polgárok* közösségeket hoznak létre, törvényes közös céljaik megvalósítása érdekében egyesületeket alapítanak, gazdasági társaságokat létesítenek, alapítványokat rendelnek.

Az a kormányzat, amelyik úgy biztosítja a hatalomnak a szuverenitás gyakorlásához nélkülözhetetlen belső egységét, hogy mindeközben nem a kormányzati cselekvés kerékkötőjének, hanem legitim partnernek tekinti a civil társadalom közösségeit, a munkavállalók érdekképviselőit éppúgy, mint a munkaadók szervezeteit, nem csak a társadalmi integráció ügyének tesz jó szolgálatot, hanem a demokratikus politikai kultúrának és az alkotmányos gondolkodásnak is.

Ellenben annak a kormányzatnak, amelyik az intézményes korlátokat a vélt hatékonyságnak rendeli alá³, és amelyik nem fordít elég gondot a jogszerűség eljárási garanciáira (gondoljunk csak a büntetőeljárás törvényhez benyújtott módosító javaslatra!), hosszú távon számolnia kell „az emberek” fokozódó elégedetlenségével. Az erőpolitika⁴ ugyanis elidegenítheti a kormánytól azokat, akiktől felhatalmazást kért és kapott, akiknek a nevében, és akiknek az érdekében elszánta magát programja megvalósítására. Ha a köztisztviselők és a közalkalmazottak, a rendvédelmi dolgozók, és mindazok, akik a társadalompolitika vagy egész egyszerűen a kormányzati stílus kárvallottjainak és sértettjeinek érzik magukat, egymásra találnak, és érdekeiket képesek lesznek egységesen kinyilvánítani, akkor a kormánynak komolyan kell vennie a konzultáció jelszavát: *„Hallgassuk meg egymást!”*

³ Novák Zoltán: [Hard government](#)

⁴ Jeskó József: [Világkép és erőpolitika](#)